

Тологонова Г.Б.

АЙЫЛДАРДАГЫ МААЛЫМАТТЫК-ТЕХНОЛОГИЯЛЫК
ТЕҢСИЗДИКТИН АБАЛЫ ЖАНА ӨЗГӨРҮШҮ

Тологонова Г.Б.

СОСТОЯНИЕ И ИЗМЕНЕНИЯ ИНФОРМАЦИОННО-ТЕХНОЛОГИЧЕСКОГО
НЕРАВЕНСТВА В СЕЛЬСКОЙ МЕСТНОСТИ

G.B. Tolonova

STATUS AND CHANGES OF THE INFORMATION -TECHNOLOGY
INEQUALITY IN RURAL AREAS

УДК: 177.5 (575.2)

Бул макалада айылдардагы маалыматтык-технологиялык теңсиздиктин абалы жана өзгөрүшү каралган. Азыркы кездеги маалыматтык технологиялар коомдогу бардык мамилелерди олуттуу өзгөртүүдө. Себеби жашообуздун маалыматтык жана коммуникациялык технологиялардан өзүнчө бөлүнү кароо мүмкүн эмес. Медиаабаттуу болуш үчүн маалыматты жана маалыматтык технологияларды пайдалана билүү жөндөмдүүлүгүнө ээ болуу керек. Маалыматтык технологиялардын таасири менен адамдардын жүрүм-турумдары да өзгөрүүдө. Бүгүнкү күндө ар бир адам массалык маалымат каражаттарында (ММК) жана социалдык тармактарда контент жаратууга катыша алат, өзүнүн жеке билдирүүлөрүн түзүп жана аны Интернетке жайгаштыра алат. Учурда Интернет тармак негизги маалымат булагы болууда. Кыргызстандын бардык эле аймактарында Интернет тартып, байланыш мыкты деп айтууга мүмкүн эмес. Алыскы аймактарда жашаган окуучулар массалык-маалымат каражаттарынын жетишсиздигинен жана Интернеттин жоктугунан COVID-19 пандемиясы башталган маалда аралыктан окуй албай көп түйшүк тартышкан. Бул макалада айыл жергесиндеги маалыматтык-технологиянын жеткиликтүүлүгүнө, абалына социологиялык талдоо жүргүзүлгөн.

Негизги сөздөр: маалымат, санариптештирүү, массалык маалымат каражаттары, Интернет, телефон.

В данной статье рассматриваются состояние и изменения в неравенстве информационных технологий в сельской местности. Современные информационные технологии существенно меняют все взгляды в обществе, потому что невозможно отделить нашу жизнь от информационных и коммуникационных технологий. Чтобы быть медиаграмотным, необходимо уметь пользоваться информацией и информационными технологиями. Также под влиянием информационных технологий поведение людей меняется. Сегодня любой желающий может участвовать в создании контента в средствах массовой информации (СМИ) и социальных сетях, создавать собственные сообщения и публиковать их в Интернете. В настоящее время Интернет является основным источником информации. Не во всех регионах Кыргызстана есть доступ к Интернету. Школьники, живущие в отдаленных районах, не могли учиться удаленно во время вспышки пандемии COVID-19 из-за недоступности средств массовой информации и отсутствия Интернета. В статье проводится социологический анализ доступности и статуса информационных технологий в сельской местности.

Ключевые слова: информация, цифровизация, средства массовой информации, Интернет, телефон.

This article examines the status and changes in information technology inequality in rural areas. Modern information technology is significantly changing all views in society, because, it is impossible to separate our life from information and communication technologies. To be media literate, one must be able to use information and information technologies. Also, under the influence of information technology, people behavior is changing. Today, anyone can participate in creation of content in the media and social networks, create their own messages and publish them on the Internet. Nowadays, the Internet is the main source of information. Not all regions of Kyrgyzstan have access to the Internet. Schoolchildren living in remote areas were not able to study remotely during the COVID-19 pandemic due to lack of access to media and Internet. The article provides a sociological analysis of availability and status of information technology in rural areas.

Key words: information, digitalization, mass media, Internet, telephone.

Азыркы учурда маалыматтык-технологиялардын (телефон, планшет, ноутбук, Интернет ж.б) күчтүү темпте өнүгүүсү айыл жеринде жашаган карапайым адамдарга жеткиликтүү болбой көптөгөн кыйынчылыктарды алып келүүдө. Өз учурунда калктын жакырчылыгы, медиаабатсыздык дагы социалдык теңсиздикти жаратууда. Коомдогу теңсиздиктин жогорку деңгээли мамлекеттин экономикасын өнүктүрүүдө негизги кыйынчылыктарды алып келүүчү негизги факторлордун бири болуп саналат.

Кыргыз Республикасынын «Массалык маалымат каражаттары жөнүндө» мыйзамынын 1-беренесине ылайык Массалык маалымат каражаттарына гезит, журнал, алардын тиркемеси, китептер, бюллетендер, туруктуу аты бар көпчүлүккө таркатылчу бир жолку басылмалар, теле-радио, кино жана видеостудиялар, мамлекеттик органдар, маалымат агенттиктери, саясий, коомдук ж.б. уюмдар, жеке адамдар тарабынан чыгарылган аудиовизуалдык жазып алуулар жана программалар кирет [3].

Заманбап дүйнөнү маалыматтык технологиясыз элестетүү кыйын. Бүгүнкү күндө жалпыга маалымдоо каражаттары бүткүл планетадагы адамдардын жашоосундагы эң маанилүү орундардын бири болуп саналат. Социологдор орто эсеп менен 75 жашка чейинки "маданияттуу адам" 50 жылга жакын жигердүү,

ИЗВЕСТИЯ ВУЗОВ КЫРГЫЗСТАНА, № 2, 2021

уйкусуз иштей тургандыгын эсептешкен. Анын 9 жылын ал сыналыгы көрүү менен өткөрөт.

Маалыматтык-технологиялар боюнча жүргүзүлгөн изилдөөнүн суроолоруна көпчүлүк респонденттер кийинки таблицада аталган буюмдарды «бар» деп жооп беришти. Бирок сатып алынган жылы боюнча сураасак «эски», «жаңы смарт» маалыматтык технологияны сатып алуу жеткиликтүү эмес деп жооп беришти. Компьютер, ноутбукту көпчүлүк респонденттер «колдонгонду билбейбиз», уюлдук телефонду «байланыш үчүн колдонобуз» деген жоопторду айтышты.

Таблица 1

Маалыматтык технологиялардын бардыгы

№	Тармактар	Бар	Жок
1.	Уюлдук телефон	98,6%	1,4%
2.	Компьютер	49%	51%
3.	Ноутбук/нетбук	36,4%	63,6%
4.	Сыналгы	98,7%	1,3%
6.	Интернет	58%	42%

Ар бир изилденген аймактарда ар кандай типтеги бир нече маалымат булактары колдонулат. Керектүү маалыматтарды алуу боюнча респонденттердин жалпы баалоосу боюнча төмөнкүдөй:

Таблица 2

Маалымат булактарын колдонуу

№	Булактар	Ооба	Жок
1.	Телекөрсөтүү (санарип)	39,6%	60,4%
2.	Интернет	15,1%	84,9%
3.	Уюлдук телефон	41,9%	58,1%
4.	Газеталар жана журналдар	2,5%	97,5%
5.	Радио	0,9%	99,1%

Жогорудагы таблицада көрсөтүлгөндөй уюлдук телефон азыркы учурдун негизги маалымат булагы болуп саналат деп белгилешти (41,9%). Андан кийин телекөрсөтүү (санарип) 39,6%, бирок кээ бир респонденттер сурамжылоо учурунда айыл жергесинде санариптин тартышы начар болуп атканын белгилешти. Ал эми газета, журналдарды айыл жергесинин тургундары көп деле окубай калгандыгын, баардык маалымат WhatsApp аркылуу элге жетээрин айтышты. Жана ошондой эле респонденттердин арасынан айылда WhatsApp группалар бар экенин баардык маалыматты ошол жерден алаарын белгилеп кетишти. Алардын ичинен кээ бирлери ошол маалыматтар кээде туура эмес же толук эмес жазылып маалыматтын өзгөрүп туура эмес элге жетип жаткандыгын дагы белгилешти.

Аталган маалымат булактарын канчалык денгээлде пайдаланасыз?

№	Булактар	Активдүү пайдаланам	Активдүү эмес пайдаланам
1.	Телекөрсөтүү (санарип)	79,6%	20,4%
2.	Интернет (WhatsApp Facebook ж.б.)	69,8%	30,2%
3.	Телефон (мобилдик байланыш)	85,7%	14,3%
4.	Газеталар жана журналдар	1,7%	98,3%
5.	Радио	11,2%	88,8%

Жогоруда көрсөтүлгөн таблицага ылайык, 85,7% респонденттер уюлдук телефонду активдүү пайдаланам. Маалыматты телефондогу Интернет, WhatsApp аркылуу көбүрөөк алам деген жооптор болду. Андан сырткары 79,6% сурамжылоого катышкандар телекөрсөтүүнү дагы активдүү колдоном деп белгилешти. Ал эми 69,8% респонденттер Интернетти активдүү пайдалануучулардын катарына кирет, ал эми респонденттердин 30,2% Интернетти активдүү пайдаланышпайт. Респонденттердин дээрлик 70% аталган маалыматтык технологиянын булактарын күнүмдүк жашоодо колдоноорун айтышты. Бирок ай сайын төлөнүүчү акча алар үчүн кымбатыраак экени белгиленди. Ушуну менен катар кээ бир респонденттер азыркы учурда Интернеттеги маалыматтар көзөмөлгө алынбай балдардын дагы психикасына таасир берүүдө дешти. Ал эми газета, журнал, радиону респонденттер башкаларга салыштырмалуу өтө аз денгээлде колдоноорун белгилешти. Алардын ичинен радиону уюлдук телефон, же машинадан угаарын айтышты, жалпылаганда 12,9% ды түздү. Жаш курак өзгөчөлүк менен алганда 50 жаштан жогорку жаштагы айыл тургундары газета окуурун айтышты.

Сурамжылоого ылайык, берилген ачык суроого акыркы үч айдын ичинде респонденттердин көпчүлүк бөлүгү оюн зоок жана кабарлар тууралуу маалыматтар үчүн киришти. Пайыздык мааниде бул маалыматтар төмөнкүдөй:

- WhatsApp аркылуу баарлашуу – 88,3%;
- Социалдык тармактар - 64,5%;
- Социалдык тармактарда баарлашуу - 63,1%;
- Көрүп же жүктөп алуу, музыка угуу же жүктөп алуу - 48,3%;
- Кыргызстан тууралуу кабарды Интернет сайттарынан окуу - 44,4%;
- Издөө таанып-билүү маалымат - 35,6%;
- Башка -15%

Инстаграм жана Facebook баракчасын бирдей колдоноору байкалды. Эки тармакты колдоонуучулар

саны болжолу менен бирдей. Эң көп колдонулган Интернет байланыштын түрүнө WhatsApp белгилешти. WhatsApp баарлашуу гана болбостон билим алуунун негизги инструменти болуп калды. Пандемия учурунда көпчүлүк мектептер WhatsApp аркылуу жана Zoom аркылуу сабак өтүп жатышты деп белгилешти.

Интернет сайттарга кирүүсүнүн карап көрсөк жөнөкөй стационардык компьютерге салыштырмалуу уюлдук телефон же планшет аркылуу эки эсе көп киришет. Ал эми шаар менен айылдын айырмачылыктарын карап көрсөк, айылга салыштырмалуу шаарда көбүрөөк киришет. Башкача айтканда шаардыктардын 40% күнүгө бир нече жолудан же андан көп кирип турса, айылда бул көрсөткүч 25% түзгөн.

Кыргызстандын бардык эле аймактарында интернет тартып, байланыш мыкты деп айтууга мүмкүн эмес. Алыскы аймактардагы окуучулар Интернеттин жоктугунан, байлыныштын татаалдыгынан, сигналдын жетишсиздигинен COVID-19 пандемиясы башталган маалда аралыктан окуй албай көп түйшүк тартышкан. Бийик тоолуу аймактарда жакырчылыктын мүнөзү даана байкалат жана жакырчылыктын деңгээли тоо этегинде жайгашкан аймактарга салыштырмалуу бир топ жогору [1, 185-бет]. Замандын талабына ылайык маалыматтык-технологиялык маселелерине дагы көңүл буруу зарыл, анткени ал жаш өспүрүмдөрдүн жана жаштардын аң-сезимине түздөн-түз таасирин тийгизет.

Изилдөөнүн жыйынтыгында маалыматтын жеткиликтүүлүгүндөгү негизги маселелер катары төмөнкүлөр белгиленди:

- Техникалык факторлор, сигналдын жетишсиздиги (санарип, Интернет), өзгөчө алыскы тоолуу аймактарда;
- Улуу жаш курактагы адамдар Интернетти колдонгонду билбегендиги;
- Сигналдын тартпай калышы, аба ырайынан (жаан-чачын, шамаал) көз карандылыгы;
- Интернеттеги маалыматтар көзөмөлгө алынбай, мектеп курактагы, кичинекей балдардын психикасынын бузулушу;
- Уюлдук телефонго жума сайын/ай сайын салынуучу акынын айыл жергеси үчүн кымбаттыгы.

Адабияттар:

1. Мендибаев Н. Некоторые аспекты социального неравенства в сельском сообществе Кыргызстана. / Наука, новые технологии и инновации Кыргызстана. 2015. №. 2. С. 182-186
2. Шадыманова Ж.Ж. Роль СМИ в процессе социальных изменений Кыргызстана. / Монография. - Б., 2008. - 94-бет.
3. <http://cbd.minjust.gov.kg/act/view/ky-kg/819>.
4. Абадиева А.Д. Цели и задачи использования интернет-технологий в образовании. / Наука, новые технологии и инновации Кыргызстана. 2019. №. 5. С. 85-87.